

„gericht” opereert. De dialectiek der „Todeslinie” kan Althaus niet bevredigen. Ze verarmt en ontledigt het leven, de historie en de cultuur en dreigt door de miskennen van de immanentie het leven normloos te maken. Hij ziet in de tegenstelling tusschen God en de geschiedenis bij Barth een sceptisch-relativistische beschouwing der geschiedenis ³²⁾ en spreekt zelfs van zijn *nihilistische* theorie der geschiedenis. Wel erkent Althaus tegenover het evolutionisme, dat het scepticisme van Nietzsche een antithetisch recht bezat, maar tegenover Barth poneert hij, dat God maar niet de grens der historie is, maar ook haar Heer ³³⁾, hetgeen vooral openbaar wordt in de Openbaringsbeteekenis van het zedelijk gebod. Reeds daardoor mogen we niet komen tot een „skeptische Entwertung der Geschichte”. Men mag niet van de methode van het relativisme uitgaan en dan het relativisme indirect als bewijs voor het Godsbestaan waardeeren. De formeele Godsgedachte van Barth onthult slechts het „neen” tot de geschiedenis en heeft geen oog voor het positieve „ja”. Daardoor wordt ook de idee van het gericht zuiver formeel, geen persoonlijke daad. Het gericht „is” er in de relatie tijd-eeuwigheid. „Die Erkenntnistheorie und der Gerichtsgedanke sind im Grunde das gleiche” ³⁴⁾.

We staan hier ongetwijfeld voor een belangrijke kritiek. Hier is reeds reactie tegen eenzijdige reactie. Althaus is reeds weer op zoek naar een „zin” der historie ³⁵⁾. Ik zeg: op zoek naar, want

³²⁾ ALTHAUS, *Theologie und Geschichte*. Zur Auseinandersetzung mit der dialektischen Theologie. „Z. f. syst. Th.” 1e jrg, pag. 746.

³³⁾ Idem, pag. 747.

³⁴⁾ Idem, pag. 757. Vgl. ook ALTHAUS, *Die Auferstehung der Toten*. Zur Auseinandersetzung mit Karl Barth über die theologische Exegese. Theol. Aufs. I, 1929. Dit artikel is uit het jaar 1925. Zie pag. 136: „Bei Barth wirken die Overbeckschen Trümmer- und Gräberfelder der Kirchengeschichte verhängnisvoll nach. Ist der Zusammenhang der Gemeinde durch die Jahrhunderte, ist die successio fidelium, an der den Reformatoren so viel lag, nur unter Todesgesetzen stehende Adams-geschichte?”

³⁵⁾ Niet ten onrechte typeert SCHMIDT (*Zeit und Ewigkeit*, pag. 114 vv.) ALTHAUS' conceptie als „Vermittlungstheologie”: „Seine Antithese gilt dem harten Entweder-Oder, welches das geschichtliche und dialektische Verständnis des Christentums durch eine unvereinbare Gegensätzlichkeit trennen will. Althaus greift zu einem „Sowohl-als-auch”. Ondanks allerlei ingrijpend verschil kan men in verband met de verschillen tusschen BARTH en ALTHAUS ook denken aan de verhouding tusschen de dialectische theologie en PAUL TILlich. Nog in 1923 noemde BARTH TILlich een man, „der ihm über allerlei nicht kleine Gräben hinweg immerhin noch nahe stand” (BARTH, *Von der Paradoxie des „Positiven Paradoxes”*, „Theol. Blätt.” 1923, pag. 287). Vgl. ook TILlich over de dialectische theologie in: *Die religiöse Lage der Gegenwart*, 1926, pag. 151 vv. Allengs zien we echter den afstand tusschen BARTH en TILlich groter worden. De oorspronkelijke verwantschap en overeenkomst tusschen beiden ligt in de kritiek, het „gericht” van de eeuwigheid over den tijd, over alle cultuur, maar evenals voor ALTHAUS is er ook voor TILlich tegenover den tijd niet alleen een richtend „neen”, maar ook een positief „ja”, waardoor de geschiedenis „zin” kan ontvangen. Hierin komt TILlich ver van BARTH af te staan, zooals blijken kan uit een vergelijking tusschen BARTH's begrip „Urgeschiede” en TILlich's kairos-idee. Over TILlich zie men M. H. BOLKESTEIN, *Iets over de Kairos-idee bij TILlich*. „Vox Theol.” 7e jrg en BOLKESTEIN, *De geschiedenisfilosofie van enkele niet-dialectische theologen*. Bundel: „Geschiedenis”, 1944 (pag. 232 vv.). Vgl. ook Dr K. SCHILDER, *Zur Begriffsgeschichte des Paradoxon*, 1933, pag. 398 vv.